

Att undvika fondsocialismen

Sanningens minut väntar inom kort tid i löntagarfondsutredningen. Trots att frågan har debatterats flitigt i flera år är beredskapen inom de politiska partierna och inom de stora organisationerna förvånansvärt låg.

Moderaterna har ända sedan 50-talet arbetat för en spridning av ägandet. Benämningen har skiftat. Egendomsägande demokrati, ägardemokrati och ägandespridning har varit olika benämningar på ungefär samma idéinnehåll.

Det är väl närmast självklart att det skulle vara svårare att socialisera det svenska näringslivet om antalet berörda aktieägare vore dubbelt eller tredubbelt. Koncentrationen av aktieägandet och de sk 15 familjerna är ett kärt tillhugge i den politiska debatten. Även om man inte skall ha några överdrivna förhoppningar om att en ägandespridning skulle mer radikalt överbrygga de av politiska skäl uppblåsta motsättningarna mellan kapital och arbete, är det otvivelaktligen så att ett eget aktieinnehav ger den enskilde medborgaren åskådlig information om hur det går för svenskt näringsliv.

Nu köper emellertid folk inte aktier för att stärka marknadsekonomin. Inte heller sparar folk för att förbättra landets ekonomi. Folk väljer att spara eller att låna beroende på vad de uppfattar vara bäst för dem själva. De väljer att spara på bank, i aktier eller i eget hem på samma grunder.

Aktieägarna har förlorat mycket pengar under 70-talet. De närmaste åren ser ut att bli bekymmersamma för både svensk ekonomi i allmänhet och det svenska näringslivet. Dessutom löper aktieägarna risken att mer eller mindre utan ersättning bli fråntagna

sina aktier genom något löntagarfondsystem. Andra sparformer är gynnade i förhållande till aktiesparandet, som gott kan sägas vara diskriminerat. Mot den bakgrunden är det inte konstigt om allmänhetens intresse för aktieköp har varit litet de senaste åren och att vi därför är inne i en utveckling där alltmer av aktieägandet hamnar hos försäkringsbolag och andra institutioner, något som för övrigt sker även i USA.

I dag ligger företagens och aktieägarnas avkastning långt under den nivå som skulle erfordras för att ge aktiespararna en sådan real avkastning plus riskpremie. Ändå håller det på att spridas en egendomlig enighet om uppfattningen att de anställda, varmed som regel menas fackföreningarna, måste få något i utbyte om de genom sk återhållsamhet vid löneförhandlingarna medverkar till att företagen uppnår en rimlig lönsamhet.

Det står nog inte riktigt klart för alla dem som har den uppfattningen att den bygger på den rent marxistiska uppfattningen att hela produktionsresultatet, således även vinsten, rätteligen tillhör de anställda och att vinst uppkommer genom att de anställda av vänlighet eller av något samhällsintresse avstår från en del av det som rätteligen borde tillfalla dem för att företagens vinster skall kunna stiga.

Även många som inte delar denna Marx uppfattning brukar säga att det är "orealistiskt" att vänta sig att facket skall visa återhållsamhet om inte arbetsgivarna ger med sig och inför mer eller mindre konfiskatoriska och till socialism ledande fonder. Det vore lyckligare om dessa personer i stället försökte övertyga facket om att lönekrav ut-

över utrymmet är det som är orealistiskt.

Fonddebatten gäller ytterst om vi skall bevara vår marknadsekonomi och därmed vårt öppna samhälle och vår pluralistiska demokrati. Ett misstag i denna fråga från centern, folkpartiet eller moderaterna kan således få de allvarligaste konsekvenser. Det finns därför anledning att noga skärskåda inte bara sakfrågan utan även den politiska situationen.

Man måste hela tiden hålla i minnet att ett från början "ofarligt" fondsystem, skapat i de bästa avsikter, senare, och det ganska snart, kan utvecklas i fondsocialistisk riktning. Det räcker inte att det blir flera fonder. LO och det minst lika socialistiska TCO klarar enkelt av att samordna sin verksamhet i flera fonder. Blir fonderna med tiden så stora att de kan ta över makten på bolagsstämmorna kommer frågan om hur fonderna skall styras att bli utslagsgivande. Och även om man från början stolt deklarerar att fonderna skall styras av opartiska experter med vinstmaximering för ögonen är risken både uppenbar och överhängande för att reglerna kommer att ändras så att "löntagarna", dvs LO och TCO, i realiteten kommer att utöva makten med helt andra mål för ögonen.

Många på den borgerliga kanten har av olika skäl slagit fast att det behövs fonder utan att först arbeta fram riktlinjer för hur ett fondsystem skulle vara uppbyggt, en metod för beslutsfattande som kan få de allvar-

ligaste följder för vårt land.

Socialdemokraterna vill ha en kompromiss i fondfrågan, den fråga som fört partiet till två valnederlag. Folkpartiet vill ha fonder och många inom fp-ledningen drömmer fortfarande om en framtida samverkan med herr Palmes parti. Centerpartiet intar en oklar hållning, ehuru man torde kunna räkna med att bönders känsla för äganderätten är starkare än den känslan hos folkpartiets akademiker inom partiledningen.

Om moderaterna går med på något slags fonder kommer dessa att införas med de risker för att dessa utvecklas i fondsocialistisk riktning som tidigare påtalats. Fördelen skulle vara att dessa fonder skulle bli "ofarliga" med än utan moderat medverkan.

Den andra vägen – att moderaterna säger nej och får med sig näringslivet på den linjen – kan leda till att folkpartiet (och mindre troligt även centern) gör upp med socialdemokraterna om ett fondsystem. Det skulle leda till problem inom regeringen.

Men ett klart moderat ställningstagande mot fonder kan också göra de ledande inom folkpartiet rädda för att gå ihop med socialdemokraterna. Det kan då bli tre linjer, en fondsocialistisk, en med sk individuella andelar och en linje som säger nej till alla löntagarfonder. Då tvingas folkpartiet att ta avstånd från den fondsocialistiska linjen och socialdemokraterna är inte av med fondfrågan inför nästa val.